

บทคัดย่อ

การศึกษา เรื่อง "ต้นแบบระบบส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม จังหวัดพัทลุง" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการทำงานในพื้นที่และระบบสนับสนุนการทำงานในพื้นที่ตามระบบส่งเสริมการเกษตรที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทุกระดับและเกษตรกรในหมู่บ้านเป้าหมายของจังหวัดพัทลุง ประกอบด้วย 3 อำเภอ 9 ตำบล คือ อำเภอเมือง (ตำบลพญาขัน ตำบลตำนาน ตำบลท่าแค) อำเภอควนขนุน (ตำบลพนางตุง ตำบลทะเลน้อย ตำบลแพรกหา) และอำเภอกงหรา (ตำบลทรายขาว ตำบล ชะรัต ตำบลสมหวัง) ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

ระบบการทำงานในพื้นที่ตามระบบส่งเสริมการเกษตรที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเป็นกลไกดำเนินการและบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน รัฐ และเอกชน ในการจัดทำแผนชุมชนนั้นต้องเริ่มจากการสรรหาผู้แทนชุมชนจากทุกหมู่บ้าน เพื่อเป็นตัวแทนชุมชนอย่างแท้จริง ร่วมกันดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ในเวทีร่วมกันของชุมชน มีการวิเคราะห์ศักยภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยใช้เวทีเรียนรู้ 6 เวที ดังนี้ 1) สร้างความเข้าใจและให้แนวคิดในการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง 2) ศึกษาข้อมูลการพัฒนาของชุมชนและข้อมูลทั่วไป 3) ประเมินศักยภาพและปัญหาของชุมชน 4) ศึกษาดูงานต้นแบบ และร่วมกันเสนอเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาชุมชน 5) กำหนดแผนงานโครงการและ จัดทำยกย่างแผนชุมชน 6) จัดประชาพิจารณ์แผนชุมชน และนำแผนชุมชนไปสู่การปฏิบัติ โดยการสร้างเครือข่ายองค์กรเกษตรกรเพื่อการเรียนรู้ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้แผนชุมชนที่ได้นำไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง ในด้านการให้บริการของศูนย์บริการฯ ที่เหมาะสมด้านการเกษตร จะเน้นการให้บริการในพื้นที่แก่สมาชิกขององค์กรเกษตรกร และสำนักงานศูนย์บริการฯ โดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีการปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ประสานงาน ผู้สนับสนุน และการบริการมากขึ้น รวมถึงการเป็นวิทยากรกระบวนการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรแก่เกษตรกร โดยมีกระบวนการทำงานร่วมกับชุมชนในการรวบรวมข้อมูล การวางแผนดำเนินงานร่วมกับคณะกรรมการศูนย์บริการฯ และชุมชน ดำเนินงานตามแผน ติดตามประเมินผล รายงานและประชาสัมพันธ์

ส่วนระบบสนับสนุนการทำงานในพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพนั้น ประกอบด้วย 6 ระบบ คือ 1) ระบบข้อมูลสารสนเทศจะต้องกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาระบบข้อมูลทางด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ในระดับตำบล และสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างอำเภอ จังหวัด เขต และส่วนกลาง 2) ระบบพัฒนาบุคลากรต้องมีการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการระดับจังหวัด และอำเภอตามระบบส่งเสริมการเกษตร และฝึกทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการ โดยร่วมเรียนรู้ในการจัดเวทีชุมชน ตลอดจนจนการใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารบุคคล เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจการพัฒนาบุคลากร 3) ระบบติดตามและนิเทศงาน ใช้วิธีการนิเทศงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ โดยร่วมกันวางแผนและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็น รูปแบบ กระบวนการติดตามและร่วมกันแก้ไขปัญหา 4) ระบบประเมินผล ใช้

การประเมินแบบมีส่วนร่วมโดยการกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาระบบประเมินผล เพื่อพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพ มีการประเมินทุกระดับ 6 เดือนต่อครั้ง เน้นผลผลิตและผลลัพธ์ของงาน เพื่อให้ประกอบการพิจารณาความดีความชอบและการแต่งตั้งโยกย้าย 5) ระบบประชาสัมพันธ์ กำหนดกรอบแนวทางวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ร่วมกันทุกระดับ และเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ 6) ระบบสนับสนุนแผนชุมชน ชุมชนมีการกำหนดผู้รับผิดชอบโครงการในการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ และให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสนับสนุนซึ่งกันและกันในหลาย ๆ รูปแบบ

Abstract

The objective of the study on "Participatory Agricultural Extension Role Model" was to investigate the effective field and supporting operation systems of agricultural extension system for supporting farmers' self-reliance through the participation of Extension Agents, the Sub-District Agricultural Technology Transfer Centre (SATTC), and the community. The research areas were Pattalung Province's Districts of Muang, Kuankanun, and Kongkhla.

It was found that

1. The field operation system

- As the main mechanism of extension service, the Centre's Committee could be the community's representatives
- For a better understanding on its roles, the Committee could be educated through learning process in public forums, namely,
  - a) concepts and ideas on community development for self reliance
  - b) the study on the community development and basic information
  - c) assessment of community's capabilities and problems
  - d) study visit of successful communities for further application for its own community development plans
  - e) formulation of plans/projects for drafting community plans
  - f) organization of public hearing on proposed plan for plan adjustments. The plan could be operationalized to be action plans for further technology transfer and establishment of farmers' organizations for learning network, mutual support, and the Centre's extension services
  - g) The Centre's service could be available at field and the Centre
- The desirable roles of Extension Agents were as follows:
  - a) to act as the coordinator, facilitator, supporter for extension services
  - b) to act as the moderator of learning process and technology transfer for farmers
  - c) to cooperate with the Centre's Committee and the community in collecting data, formulating action plan, implementing activities, monitoring, supervising, reporting, and publicizing

2. The supporting operation system

- Information technology: to set up the guidelines for information development (physical, biological, economic and social aspects), to be on-lined database at provincial, district, and sub-district level
- Personnel development: to organize provincial and district workshops in line with PW and DW, to increase officials' training skills for learning process through public forums, to apply the merit system for personnel's promotion and incentives
- Monitoring and supervision: to increase the participation of all parties concerned especially in the process of planning, agenda setting, methodology, and problem-solving for monitoring and supervision
- Evaluation: to undertake every six month with participatory approach for evaluation development, to emphasized on output and outcome of officials' performance in order to apply for occupational promotion and transfer
- Publicization: to set up overall publicization framework with focus on the utilization of existing resources at the utmost benefits
- Community plan support: to encourage the community to take full actions in operationalizing community plan to action plans, to facilitate all agencies

concerned to participate in learning process and mutual support in various aspects

To summarize that the implementation of agricultural extension aiming at establishment of self-reliant community development could be reinforced by the field operation system with the support of the Centre as the main mechanism of increased community participation in management and networking establishment, and the newly established roles of Extension Agents as the advisor, coordinator, and trainer of learning process for farmers' learning. The supporting operation system with emphasis on participation of all relevant parties had been also recommended for the fulfillment.